

MÜNÂFİKÜN SÜRESİ

rek müslüman olduklarını söyler, görünüşleri ve konuşmalarıyla ilgi çekerler. Ancak içlerinden ya hiç inanmamış veya Mekke'de iman ettikleri Hz. Peygamber Medine'ye gelip menfaat ve otoritelerini ortadan kaldıracak âdil bir düzen kurunca tekrar küfre dönmüş ve müslümanları içten içe İslâm dininden uzaklaştırmaya çalışmışlardır. Aslında onlar hainlikleri yüzünden her bağırsı kendi aleyhlerine sanan korkaklardır. Bu bölümde ayrıca Abdullah b. Übeyy'in yukarıdaki sözlerine atıfta bulunulmuş ve bu çifte şahsiyetli kimselerin sakınılması gereken müslüman düşmanı oldukları ifade edilmiştir (âyet 1-8).

Sürenin ikinci bölümünde müminler, insan fitratında önemli bir yer işgal eden mal hırsı ve evlât sevgisinin kendilerini Allah yolundan alıkoymaması hususunda uyarılmış, ardından, durdurulması ve ertelenmesi mümkün olmayan ölüm gelip çatmadan önce Allah'ın verdiği imkânlardan kamu yararına harcama yapmaları (infak) istenmiştir (âyet 9-11).

Hızlı ve kapsamlı kültür değişimleri, sosyal hayatı büyük çapta etkileyen siyasî hareketlerin gerçekleştiği dönemlerde zayıf karakterli kişilerde nifak denen çifte şahsiyet psikolojisinin oluşması tarihte ve günümüzde gözlemlenen bir husustur. Münâfikün sûresi, Asr-ı saâdet'ten itibaren İslâm tarihinde müslüman toplumların önemli bir problemini teşkil eden nifakın teşhisi konusuna ışık tutmaktadır. Bazı tefsir kaynaklarında, "Münâfikün sûresini

okuyan kimse nifaktan uzak kalır" meâlinde nakledilen hadisin (meselâ bk. Zemahşerî, IV, 112; Beyzâvî, IV, 282) mevzû olduğu kabul edilmiştir (Muhammed et-Trablusî, II, 723).

Münâfikün sûresiyle ilgili olarak Hasan Ferid Gülpâyigânî'nin *Tefsîr-i Sûre-i Mübâreke-i Cumu'a ve Tefsîr-i Sûre-i Kerîme-i Münâfikün* isimli bir çalışması vardır (Tahran 1985). Ahmet Vefa Temel, *Münâfikün Sûresi Tefsiri ve Tasvir Ettığı Münâfik Karakteri* adıyla bir yüksek lisans çalışması yapmıştır (1996, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü).

BİBLİYOGRAFYA :

Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl* (nşr. Seyyid el-Cüme'î), Beyrut 1410/1990, s. 361-362; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (Beyrut), IV, 112; İbnü'l-Cevzî, *Zâdû'l-mesîr*, VIII, 271-278; Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl*, Beyrut 1410/1990, IV, 282; Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'ânî'l-âzîm*, Beyrut 1385/1966, VII, 17-23; Muhammed et-Trablusî, *el-Keşfü'l-ilâhî 'an şedidî'z-za'f ve'l-mevzû' ve'l-uâhî* (nşr. M. Mahmûd Ahmed Bekkâr), Mekke 1408, II, 723.

M. KÂMİL YAŞAROĞLU

MÜNÂKAŞA

(bk. CEDEL).

MÜNÂSEBÂTÜ'L-ÂYÂT
ve's-SÜVER

(مناسبات الآيات و السور)

Âyetler

ve sûreler arasındaki anlam ilişkisi
ve bunu inceleyen bilim dalı.

Sözlükte "iki şey arasındaki ilişki" anlamına gelen *münâsebetin* çoğulu ile *âyet* ve *sûre* kelimelerinin çoğulundan oluşan *münâsebatü'l-âyet ve's-süver* terkinde *münasebet* yerine aynı anlamda *tenâsüb* de kullanılmaktadır. Tefsir ilminde bu disipline "el-münâsebe beyne'l-âyet, et-tenâsüb beyne'l-âyet ve's-süver, tenâsübü'l-âyet ve's-süver, münâsebatü'l-Kur'ân" da denilmektedir. Kur'an'ın, âyet ve sûreleriyle bir bütün olduğu düşüncesinin işlendiği nazmü'l-Kur'ân konusunun münâsebatü'l-âyet ve's-süver ile yakın ilgisi vardır (bk. NAZMÜ'L-KUR'ÂN). Hamîdüddin Ferâhî'ye göre nazm münasebeti de içine alan geniş bir mahiyet arzeder. Münâsebat ve tenâsüb kelimeleri âyetler ve sûreler arasında icmal- tafsîl, umumîlik- hususîlik, akfîlik- hissîlik vb. âlâka çeşitlerinden biriyle veya sebep- müsebbeb, illet- mâlûl, benzerlik- zıtlık gibi zihnî bağlarla mâna irti-

batını göstermek üzere kullanılmakta olup (Zerkeşî, I, 131) bu husus Kur'an-ı Kerim'in günümüzdeki tertibiyle yakından ilgilidir. Âyetler ve sûreler arasındaki ilişkiler konusu mevcut mushaf tertibinin tevkîfi olduğu görüşü esas alınarak incelenmektedir. Diğer taraftan, Kur'an'ın âyet ve sûrelerinin nüzûl sebeplerini araştıran esbâb-ı nüzûl çalışmaları Hz. Peygamber ve sahâbeden gelen rivayetlere dayandığı halde âyetler ve sûreler arasındaki ilişkilere dair bilgilerin akla dayandığı belirtilmektedir. Çünkü münâsebatü'l-âyet ve's-süver dair görüşler oldukça geç bir dönemde (IV./X. yüzyıl) ortaya çıkmış ve bu yöndeki açıklamalar daha çok dirâyet tefsirlerinde yer almıştır.

Âyetler ve sûreler arasında sistematik ilişkiler bulunduğunu savunan görüş, Kur'an'ın lafzı gibi tertibinin de mu'ciz olduğunu göstermeyi hedeflediği için münâsebatü'l-âyet ve's-süver konusu i'câzü'l-Kur'ân ilmiyle de ilgilidir ve onun alt disiplini kabul edilmiştir. Bu ilişkiyi kanıtlamak için tefsir yazar çağdaş müfessirlerden Emin Ahsen İslâhî Kur'an'ın mevcut tertibine aşırı vurgu yapar ve bu tertibin vahye dayalı olduğunu ileri sürer. Âyetler ve sûreler arasında anlam ilişkilerinin bulunduğu yönündeki düşünce ilk defa Bağdat'ta İbn Ziyâd en-Nisâbü'rî (ö. 324/936) tarafından ifade edilmiş, daha sonra bu yöndeki fikirler taraftar toplamaya ve Zemahşerî'nin *el-Keşşâf*'i ile tefsirlerde görünmeye başlanmıştır. Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, Kur'an-ı Kerim'de âyetler arasındaki irtibatın son derece sağlam olduğunu, lafızlarının dizilişi ve mânalarının bütünlüğü itibarıyla Kur'an'ın âdeti bir tek kelime gibi uyum taşıdığını ifade etmiştir (Zerkeşî, I, 132). Âyetler ve sûreler arasında ilişkiler bulunduğu fikri daha çok Zemahşerî, Fahreddin er-Râzî ve Burhâneddin el-Bikâî'nin tefsirlerinde Kur'an'ı anlamının bir yöntemi olarak değerlendirilmiştir. Bikâî, *Nazmü'd-dürer fi tenâsübü'l-âyet ve's-süver* adlı tefsirinde bütün sûreler ve âyetler arasında mânaya dayalı irtibatlar kurduğu gibi âyetleri oluşturan cümleler, hatta kelimeler arasında da münasebetler bulunduğunu göstermeye çalışmıştır (Kara, s. 238-280). Müfessirler, eğer arka arkaya gelen âyetler veya sûreler arasında açık bir ilişki varsa, biri diğerini anlam bakımından tamamlıyor ve ikinci âyet birinci için tekit, tefsir, itiraz vb. durumda bulunuyorsa buradaki münasebet vechini göstermeye gerek duymamışlar, genellikle, ilk bakışta birbiriyle ilgisi yokmuş gibi görü-

Münâfikün sûresinin ilk âyetleri

nen âyet grupları ve sûreler arasında varlığını düşündükleri ilişkileri ortaya çıkarmaya gayret etmişlerdir. Bunu yaparken de öncelikle her sûrenin ana temasını tesbit edip ardından onu destekleyen yan faktörleri bulma ve bu faktörleri asıl maksada yakınlık veya uzaklık yönünden derecelendirme yoluna gitmişlerdir.

Âyetler arasında bulunabileceği düşünülen başlıca münasebet çeşitleri şunlardır: **a)** Tanzîr. İki benzer hususun arka arkaya zikredilmesi (el-Bakara 2/149-150; el-Enfâl 8/74-75). **b)** Mudâdde. İki zıt hususun peş peşe gelmesi (el-Bakara 2/3-5, 6, 24-25; en-Nisâ 4/56-57, 151-152). **c)** İstitrât. Bir konudan bahsedilirken başka bir konuya temas edilip yeniden asıl konuya dönülmesi (en-Nisâ 4/171-172; el-A'râf 7/19-22, 26, 157-158; en-Nahl 16/48-49). **d)** Tehallus. Kelâm sahibinin, konusunu bir münasebetle bırakarak başka bir konuya geçmesi (el-Meâric 70/1-4; Âl-i İmrân 3/33-34; el-A'râf 7/156; el-Kehf 18/98-99; bir münasebet bulunmadan geçiş yapılırsa buna "iktidâb" denir). **e)** İntikal. Okuyucunun dikkatini çekmek için "hâzâ" (bu, şu) ifadesiyle geçiş yapılması (İntikale Sâd sûresinin 49 ve 55. âyetlerinde rastlanır). **f)** Hüsn-i matlab. Bir girişten sonra asıl gayenin belirtilmesi (el-Fâtîha 1/4-5; eş-Şuarâ 26/77-83). **g)** İhtirâs. Kelâmda asıl kastedilen mânânın aksini vehmettiren bir unsurun bulunması sebebiyle yanlış anlaşılma ihtimalini gidermek için kelâmın ortasına veya sonuna başka bir sözün eklenmesi (el-Mâide 5/54; en-Neml 27/18; el-Feth 48/29). Öte yandan bir âyetin içindeki münasebet, âyetin ifadeleri arasındaki münasebet ve âyetin başı ile sonu arasındaki münasebet olarak ele alınmıştır (Yılmaz, s. 124-140).

Sûreler arasındaki münasebetin âyetler arasındaki münasebete göre çok defa gizli kaldığı (Subhî es-Sâlih, s. 151), bununla birlikte dikkatli bir inceleme ile bu ilişkiyi ortaya çıkarmanın mümkün olduğu ileri sürülmüştür. Sûreler arasındaki münasebet şekilleri de şöylece sıralanabilir: **a)** Sûrenin konusu ile ismi arasında münasebet. Meselâ Bakara sûresinin 67-74. âyetlerinde adıyla ilgili konu ele alınmaktadır. **b)** Sûrenin baş tarafı ile sonu arasında münasebet (el-Bakara 2/3-5 ile 285; Âl-i İmrân 3/3-4 ile 194). **c)** Bir sûrenin son âyetiyle sonraki sûrenin ilk âyeti yahut ilk sûrenin sonundaki bazı âyetlerle müteakip sûrenin baş tarafındaki bazı âyetler arasındaki münasebet (el-Mâide 5/120 ile el-En'âm 6/1 ve el-En'âm 6/159,

164 ile el-A'râf 7/6-7; ayrıca bk. HAVÂTİ-MÜ's-SÜVER).

Birbirini takip eden sûreler arasında bulunduğu ileri sürülen başlıca münasebet yönleri de şunlardır: **a)** İcmal - tafsil ilişkisi. Önceki sûrede kısaca temas edilen konuların arkasından gelen sûrede geniş bir şekilde ele alınması. Meselâ Fâtîha sûresinde insanlar rablerinden kendilerini doğru yola iletmesini istemişlerdir; buna nasıl ulaşılacağı, ne gibi ameller yapılması gerektiği de Bakara sûresinde geniş olarak ele alınmıştır. **b)** Tetimme. Önceki sûrede anlatılan konuya müteakip sûrede devam edilmesi, konunun ikinci sûre ile tamamlanması. Bakara sûresinde ele alınan iman, ibadet ve muâmelât gibi hususlara Âl-i İmrân, Nisâ ve Mâide sûrelerinde devam edilmiştir. **c)** Sebep - müsebbeb ilişkisi. Önceki sûrenin sonra gelen sûre için sebep durumunda olması. Meselâ Fîl sûresinde, Kâbe'yi yıkmak için filleriyle Mekke üzerine yürüyen Ebrehe'nin ordusunun nasıl helâk edildiği anlatılmakta, ardından gelen Kureyş sûresinde de bunun Kureyşlilerin'in Beytullah'a olan ülfetini sağlamlaştırmak için yapıldığına işaret edilmektedir. **d)** Umum - husus ilişkisi. İlk sûrede genel hatlarıyla ele alınan bir konunun ikinci sûrede özel olarak işlenmesidir. Meselâ Felâk sûresinde (113/1-2), "Yarattığı şeylerin şerrinden sabahın rabbine sığınırım de!" buyurulduktan sonra Nâs sûresinde (114/4-6) Allah'ın yarattığı şeylerden olup insanların kalplerine vesvese sokan cin ve insan şeytanının şerrinden söz edilmiştir. **e)** Mukabele. Sonra gelen sûrenin öncekinde yer alan konuların mukabili durumunda olması. Mâûn sûresinde zikredilen Mekke müşriklerinin başlıca özelliklerine ve kötü davranışlarına mukabil Kevser sûresinde Hz. Peygamber'in ve dolayısıyla müminlerin yapmaları gereken olumlu davranışlar yer almıştır. **f)** Benzerlik-zıtlık ilişkisi. Birbirini takip eden sûrelerin benzer veya zıt konuları ihtiva etmesidir (Cum'a - Münâfikûn, Kâfirûn - Nasr, Leheb - İhlâs gibi).

Her sûrenin mânası itibarıyla tek başına ayrı bir fonksiyonu olduğu gibi kendinden önce veya sonra gelen sûrelere göre başka fonksiyonları da bulunabilmektedir. Meselâ Hümeze sûresinin tek başına bir konusu olmakla birlikte sûre ayrıca bir önceki Asr sûresinde belirtilen hüsrânın sebebini göstermekte, sonraki sûrede anlatılan fil olayında Kâbe'ye saldırıların helâk edilmesi, Hümeze sûresinde vuku

bulacağı haber verilen "hutame" için bir delil veya işaret teşkil etmektedir. Islâhî, mushafta peş peşe gelen sûrelerin birbiriyle ilişkisini zevciyet prensibine benzetir ve birbirini tamamlayan bu sûrelerin ortak bir ana konusunun olduğunu ifade eder (Birışık, s. 71-74).

Münâsebatü'l-âyet ve's-süveri tefsir ilminin bir dalı sayanların yanında bu görüşe karşı çıkan ve böyle bir disiplinin gereksizliğini ileri süren tefsir âlimleri de olmuştur. İzzeddin İbn Abdüsselâm, yirmi üç yıl gibi uzun bir zaman diliminde farklı konularda, farklı sebeplerden dolayı inen âyet ve sûreler arasında irtibat kurulamayacağı görüşündedir. Aynı görüş Şevkânî tarafından da ileri sürülmüştür. Şevkânî, bu tür münasebetleri gösterme hususunda en çok gayret sarfeden Bikâî'nin çalışmaları başta olmak üzere bu yöndeki gayretleri boşuna zaman harcama, ortaya atılan görüşleri de "Allah'ın kitabıyla ilgili konularda yasaklanmış olan re'y" olarak değerlendirir. Ona göre uzun vahiy sürecinde ortaya çıkan hadiseler çok farklı ve birbiriyle ilgisiz olduğundan bunlarla bağlantılı olarak inen âyetler ve sûreler de birbirinden bağımsızdır ve bu hitap tarzı Arap geleneğine de uygundur.

Sûreler arasındaki münasebetlerle ilgili ilk müstakil eser İbnü'z-Zübeyr es-Sekaffî'ye ait *el-Burhân fî tertîbi süveri'l-Kur'ân*'dır (nşr. Muhammed Şa'bânî, Küveyt 1404/1984). Bikâî'nin *Nazmü'd-dürrer fî tenâsübi'l-âyet ve's-süver*, *Delâletü'l-burhânî'l-kavim 'alâ tenâsübi âyi'l-Kur'ân*'ı (Süleymaniye Ktp., Kılıç Ali Paşa, nr. 77) ve *Meşâ'idü'n-naẓar li'l-işrâf 'alâ makâşidi's-süver* (Süleymaniye Ktp., Reîsülküttâb Mustafa Efendi, nr. 96) adlı eserleri, Süyûtî'nin *Tenâsüku'd-dürrer fî tenâsübi's-süver* (nşr. Abdülkâdir Ahmed Atâ, Beyrut 1406/1986) ve *Merâşidü'l-me'tâlî fî tenâsübi'l-makââtî ve'l-me'tâlî* (Süleymaniye Ktp., nr. 1030/16, 17), bu konuda telif edilmiş başlıca eserlerdir. Âlûsî'nin *Rûhu'l-me'ânî*'sinde de bu konuya geniş yer verilmiştir. Son dönemlerde yapılan çalışmalar ise şöylece sıralanabilir: Hamîdüddin Ferâhî, *Tefsîru nizâmî'l-Kur'ân ve te'vilü'l-furkânî bi'l-furkân*, *Delâ'ilü'n-nizâm*; Muhammed Abdullah Dirâz, *en-Nebe'ü'l-'azîm* (Kahire 1376/1957); Bediüzzaman Said Nursi, *İşârâtü'l-i'câz fî mazânni'l-icâz* (Köln, ts.); Muhammed Mahmûd Hicâzî, *el-Vahdetü'l-mevzû'îyye fi'l-Kur'ânî'l-Kerîm* (Kahire 1390/1970); Abdülmüteâl es-Saidî, *en-Nazmü'l-fennî fi'l-Kur'ân* (Kahire, ts.);

MÜNÂSEBÂTÜ'L-ÂYÂT ve's-SÜVER

Emîn Ahsen Islâhî, *Tedebbür-i Kur'ân* (I-IX, Lahor 1993); Necati Kara, *Burhâ-nuddîn İbrâhîm b. 'Omer el-Bikâ'î ve Tefsîrindeki Metodu* (bk. bibl.); Mehmet Faik Yılmaz, *Âyetler ve Süreler Arasındaki Münâsebet* (bk. bibl.; diğer çalışmalar için ayrıca bk. Yılmaz, s. 40-116).

BİBLİYOGRAFYA :

Tehânevî, *Keşşâf*, I, 302, 432-433; Buhârî, "Tefsîr", 2/29; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, Beyrut 1397/1977, II, 74; İzzeddin İbn Abdüsselâm, *el-İşâre ile'l-icâz fî ba'zî envâ'i'l-mecâz*, İstanbul 1313/1895, s. 221; İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'ânî'l-'azîm*, Beyrut, ts., I, 225; Zerkeşî, *el-Burhân fî 'ulûmî'l-Kur'ân* (nşr. Yûsuf Abdurrahman el-Mar'aşlî v.dğr.), Beyrut 1415/1994, I, 131 vd.; Bikâî, *Naẓmü'd-dü-rer*, Kahire 1413/1992, I, 7, 18-55; XXII, 424-425; Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, I, 77-79; Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî*, Beyrut 1408/1987, I, 71, 339; XXX, 313; Hamîdüddîn Ferâhî, *Resâ'ilü'l-İmâm el-Ferâhî fî 'ulûmî'l-Kur'ân*, A'zamgarh 1411/1991, s. 86-87; Elmalılı, *Hak Dini*, I, 682; IX, 6179; M. Mahmûd Hicâzî, *el-Vahdetü'l-mevzû'iyye fî'l-Kur'ânî'l-Ke-rîm*, Kahire 1350/1970, s. 9-12; Subhî es-Sâlih, *Mebâhiş fî 'ulûmî'l-Kur'ân*, Beyrut 1401/1981, s. 151; Emîn Ahsen Islâhî, *Mebâdî-i Tedebbür-i Kur'ân*, Lahor 1991, s. 200-207; Necati Kara, *Burhânuddîn İbrâhîm b. 'Omer el-Bikâ'î ve Tefsîrindeki Metodu*, Van 1994, s. 238-280; Mehmet Faik Yılmaz, *Âyetler ve Süreler Arasındaki Münâsebet* (doktora tezi, 1995), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, tür.yer.; Nasr Hâmid Ebû Zeyd, *İlahî Hitâbın Tabiatı* (trc. Mehmet Emin Maşalı), Ankara 2001, s. 198 vd.; Abdülhamit Birışık, "Kur-'ân'da İç Bütünlük: Islâhî'nin Tefsîr Yöntemi", *Diwân: İlmî Araştırmalar*, sy. 11, İstanbul 2001, s. 71-75.

MEHMET FAİK YILMAZ

MÜNÂSEBE

(المناسبة)

Olayla hüküm arasındaki uygunluk, mâkul denge; hükmün illetini belirlemek için başvurulmuş bir metot anlamında fıkıh usulü terimi (bk. MASLAHAT).

MÜNÂSEHA

(المناسحة)

Bir mirasın paylaşılmasından önce vefat eden mirasçının payının kendi vârislerine intikalinin hesaplanması anlamında fıkıh terimi.

Sözlükte "nakletmek, değiştirmek, gidermek" anlamındaki *nesh* kökünden türeyen *münâseha* kelimesi İslâm miras hukukunda mirasın paylaşılmasından önce mirasçılardan bir veya birkaçının vefatı halinde onlara düşen payların kendi vârislerine intikalinin hesaplanmasını ifade eder.

Genellikle her münâseha meselesi içinde birkaç mesele birleşmiş olarak bulunur. Münâseha işlemi yapılırken, ölen mirasçılara vefat tarihi sıralamasına göre önce kendi hisselerine düşen payları ayrılır. Münâsehayı teşkil eden her bir mesele ayrı ayrı çözüldükten sonra meselelerin birbirine karşı oranlarının değişmemesi için denkleştirme işlemleri yapılır. Neticede bulunan tek payda üzerinden vârisler hisselerini alır. Sürekli biçimde meydana gelen bu değişme sebebiyle işleme münâseha adı verilmiştir.

Münâseha işleminde bazan sonradan ölen mirasçının mirasçıları ilk ölenin mirasçıları ile aynı kişiler olabilir ve alacakları pay oranları da önceki meselenin oranı ile aynı olabilir. Bu durumda meseleyi iki kademeli olarak çözmeye gerek kalmaz ve tek işlemlerle problem çözülür. Meselâ vefat eden bir kişinin mirasçı olarak iki oğlu ile iki kızının kalması ve tereke paylaşılmasından önce kızlardan biri vefat edip kardeşlerinden başka kimseyi mirasçı bırakmaması durumunda ölen babanın ve kız kardeşin mirasçıları aynı şahıslar ve pay oranları da her iki meselede aynı olduğundan problem tek bir işlemle çözülür. Ölen babanın mirası beş pay itibar edilerek bundan ikisini bir oğul, ikisini diğer oğul, birini de kız alır.

Eğer ikinci ölenin mirasçıları birinci ölenin de mirasçıları olduğu halde ikinci meselede pay oranları değişiyorsa veya ikinci ölenin mirasçıları arasına ilk ölenin mirasçılarına ilâve olarak başka mirasçılar da katılmışsa ya da ikinci meselede mirasçıların tamamı farklı kimselerse ölenlerin her birinin meseleleri ayrı ayrı kurulur. Bu durumda daha sonra ölen mirasçının önceki meseledeki payı ile kendi mirasçıları toplam payları denk gelirse işlem bitmiş olur, farklılık olması halinde paylar eşitlenir.

İlk ölen kişinin malları taksim edilmeden mirasçılardan ölenlerin birden fazla olması durumunda münâseha işlemi üç veya daha çok meselenin birleştirilmesiyle halledilir. Önce ilk ölene ait mesele, ardından vefat tarihleri sırasına göre ölen mirasçılara ait meseleler çözülür. Her mesele ayrı ayrı halledildikten sonra bir üstteki mesele ile birleştirilir. Münâsehada mirasçılar arasında ikiden fazla ölen varsa ölen her bir mirasçı için vefat tarihi sırasına göre ayrı bir mesele kurulur ve her mesele yapılacak denkleştirme sebebiyle üst taraf-taki meselelerle bütünlleştirilir.

Münâseha işleminde dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de ölen mirasçının hissesini kendi mirasçılarına taksim etmeye başlamadan önce kendisi gibi ilk ölen kişinin mirasçılarından olup da kendisinden önce ölen birine ayrıca mirasçı olup olmadığını kontrol etmektir. Eğer kendisinden önce ölen mirasçılara mirasçı olmuştusa onlardan payına düşeni de ilk payına eklemek gerekir.

BİBLİYOGRAFYA :

Cürcânî, *Şerhu'l-Ferâ'izi's-Sirâciyye*, İstanbul 1322, s. 97-103; Mahmud Esad Seydişehrî, *Ferâ'idü'l-ferâiz*, İstanbul 1301, s. 285-294; Bilmen, *Kamus*², V, 381-385; Ali Himmet Berkî, *İslâm Hukukunda Ferâiz ve İntikal* (nşr. İrfan Yücel), Ankara 1985, s. 133-139; Vehbe ez-Zühayrî, *el-Fık-hü'l-İslâmî ve edilletüh*, Dımaşk 1405/1985, VIII, 433-439; Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, İstanbul 1986, I, 430-434; Hamza Aktan, *Mukayeseli İslâm Miras Hukuku*, İstanbul 1991, s. 180-191; "Münâseha", *Mv.F*, XXXIX, 63-68.

DAVUT YAYLALI

MÜNÂVELE

(المناولة)

Hadis alma yollarından biri.

Sözlükte "vermek" anlamına gelen *münâvele* kelimesi, hadis terimi olarak "hocanın kendi rivayetlerini içeren nüshayı rivayet etmesi için öğrencisine vermesi veya o nüshanın kendine ait olduğunu onaylaması" demektir. Münâvelenin icâzetli ve icâzetsiz olmak üzere iki türü vardır. İcâzetli münâvele başlıca şu şekillerde olur: a) Hoca, rivayet hakkına sahip olduğu hadisleri içeren bir nüshanın aslını veya asıl nüsha ile karşılaştırılmış bir kopyasını öğrencisinde kalmak veya yazıp iade etmek üzere verirken, "Bunlar benim falan kişi ya da kişilerden olan rivayetlerimdir, onları rivayet et" veya, "Bunları benden rivayet etmene icâzet verdim" gibi bir ifade kullanır. Hatîb el-Bağdâdî bunu icâzet türlerinin en üstünü kabul eder ve birçok muhaddisin böyle bir icâzeti semâ mertebesinde gördüğünü söyler (*el-Kifâye*, s. 466). b) Öğrenci, hocasının rivayet hakkına sahip olduğu hadisleri ihtiva eden asıl nüshasını veya onunla karşılaştırılmış kopyasını hocaya teslim eder. Hoca bunu dikkatli bir şekilde inceler ve yukarıda geçtiği şekilde öğrencisinin onları rivayetine izin verir. Bazı muhaddisler bu yönetime "arz" adını vermişlerdir. İbnü's-Salâh, "arzu'l-münâvele" dediği bu yöntemin hocaya rivayetlerini okuyarak kontrol ettirmek şek-